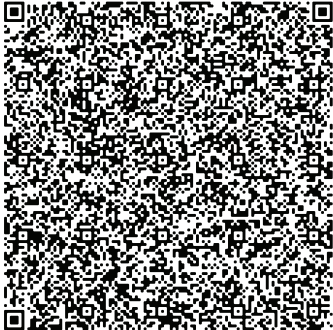

ОСВІТА І РИНОК ПРАЦІ

УДК: 378:376(73)

Ольга Іваницька

ORCID iD 0000-0001-5505-8849

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри теорії та практики управління,
НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського»,
пр.-т Перемоги 37, 03056 м. Київ, Україна
oivanytska@rambler.ru

Сергій Редько

ORCID iD 0000-0002-6903-2452

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри управління,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська 18/2, 04053 м. Київ, Україна
s.redko@kubg.edu.ua

Алла Панченко

ORCID iD 0000-0002-4757-0583

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри управління,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська 18/2, 04053 м. Київ, Україна
a.panchenko@kubg.edu.ua

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ СПРИЯННЯ ЗДОБУТТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ У США

У статті проаналізовано досвід США в питаннях застосування різних фінансових інструментів полегшення доступу до здобуття вищої освіти. Визначено, що основним інструментом обрано надання податкового кредиту. Окреслено основні підходи до державного сприяння здобуття вищої освіти, а саме: приймається спеціальне законодавство та визначаються спеціальні інституції; застосовується широкий арсенал інструментів та їх опцій; дозволяється широка диференціація умов реалізації програм в штатах; відбувається поєднання професійного досвіду фінансових установ і освітніх закладів; здійснюється постійний перегляд режиму реалізації програм, як правило, в сторону кращого задоволення інтересів і потреб здобувача освіти. Відзначена необхідність дотримання таких принципів в Україні.

Ключові слова: гранти на навчання; державні механізми полегшення доступу до здобуття вищої освіти; досвід США полегшення доступу до вищої освіти; податковий кредит на навчання; фінансування освіти.

Вступ. Сьогодні у світі спостерігається загальна тенденція: питанням освіти приділяється не виправдано мало уваги порівняно з такими глобальними проблемами, як кліматичні зміни, тероризм, суспільне здоров'я та досягнення суспільної стабільності. Як зазначає В. Огнев'юк, «... постійне зростання частки інтелектуального продукту у національному, утвердження інноваційності як домінуючої моделі економічної поведінки ... забез-

печують досягнення найвищих ступенів свободи особистості» (Огнев'юк В., 2014, с. 13). Водночас, проблеми в освітній сфері обумовлюють ступінь критичності багатьох названих вище викликів і негативних змін. Особливо гострим постає питання фінансування освіти та розвитку державних механізмів забезпечення фінансової доступності здобуття вищої освіти. Країни, які мають суттєві бюджетні обмеження, не можуть забезпечити

достатній рівень якості освіти, порушують основну умову доступу до неї широких верств населення. Зазначимо, що країни з високим рівнем доходів на душу населення, до яких належить США, в останні роки вдалися до широкомасштабних заходів зменшення фінансового тягаря здобуття вищої освіти. Аналіз цього досвіду є важливим для України щодо вироблення підходів до державної допомоги в питаннях фінансування отримання вищої освіти.

Проблематика фінансування освіти та державних механізмів сприяння здобуттю вищої освіти досліджувалась такими вченими, як В. Андрієнко (Андрієнко В. М., 2008, с. 29), Т. Белопольська (Белопольська Т. В., 2008, с. 80), Т. Боголіб (Боголіб Т., 2006, с. 17), К. Грищенко та ін. Водночас, динаміка змін в проблематиці та інтенсивність перегляду деяких концептуальних положень фінансування освіти обумовлюють перманентну актуальність проведення досліджень у даній сфері. Зазначимо також, що напрочуд мало робіт було присвячено сучасним тенденціям в сфері розвитку державних механізмів сприяння здобуттю вищої освіти в США.

Мета статті полягає в узагальненні практики застосування різних фінансових інструментів державного сприяння здобуттю вищої освіти в США.

Державні фінансові механізми сприяння здобуттю вищої освіти: досвід США. Побудова фінансових відносин в освітній сфері є багатостороннім процесом, який залучає таких суб'єктів, як претенденти на здобуття освіти та членів їх родин; державу, муніципалітети та державні органи; фінансові установи (банки, страхові організації, пенсійні фонди); спонсорські організації; громадські об'єднання, фонди та ін. У різних країнах світу існує кілька моделей формування таких відносин, що розрізняються ступенем участі кожної зі сторін, рівнем розвитку державно-приватного партнерства, ступенем залученості фінансових установ та ін. Зазначимо лише, що в жодній країні держава не стоїть осторонь питань забезпечення доступу до вищої освіти, особливо в ситуаціях, де здобувач освіти належить до уразливих верств населення.

Аналіз досвіду розвинутих країн Північної Америки та Європи дозволив виділити такі моделі забезпечення фінансово полегшеного доступу до отримання освіти:

1. Застосування державного кредитного механізму допомоги в фінансуванні здобуття вищої освіти, до якого належить наступні опції: надання соціальних студентських кредитів за заниженою ставкою кредитування; програма кредитування за участю кількох уповноважених державою банків з нульовою або мінімальною ставкою кредитування; державно-приватне кредитування з розподілом певних частин між учасниками кредитних програм.

2. Державне гарантування позики, коли держава виступає гарантом позики та / або виплати процентів.

3. Надання державного податкового кредиту: держава надає податкові пільги (зменшення сплачуваної суми податків) у разі отримання кредиту на навчання.

4. Надання грантів на навчання, зокрема: безкоштовне навчання на спеціальностях, що мають національний пріоритет; залучення талановитої молоді, яка спроможна демонструвати високий рівень компетенцій («гранти, орієнтовані на результат»); підтримка уразливих верств населення та членів їх родин.

5. Ініціювання накопичувальних програм із державною гарантією відшкодування в разі банкрутства фінансової установи.

Безперечно, одна модель полегшення фінансування здобуття освіти не виключає застосування іншої. Частіше всього, на національному рівні застосовується кілька схем, які мають нормативно-законодавче закріплення, але обирається пріоритетна.

Результати дослідження. Розглянемо державне регулювання питань фінансування здобуття освіти в США. Плата за навчання в цій країні є досить високою та лягає важким тягарем на родину. За даними Правління коледжів, за 2009-2010 рр. середній рівень витрат на навчання в державному закладі протягом 4-х років перевищив 60 тис. дол. США, що включає підготовку, оплату за навчання, проживання та харчування. Якщо говорити про приватні заклади, то середній рівень оплати цих статей становив 141 тис. дол. США (College savings plans network, 2011, с. 2). Тому зрозуміло, що фінансова політика в освітній сфері в США є предметом ретельно опрацьованої стратегії та тактики, які досить часто переглядаються. Держава опікується наданням послаблення фінансового тягаря шляхом використання фактично всіх зазначених інструментів. Водночас, основна увага приділяється саме зниженню податкового тиску на здобувача освіти, його рідних чи спонсорів. Недосконалість ринку кредитів для освітніх інвестицій полягає у тому, що людський капітал не може бути використаним в якості застави. Але відсутність кредитів, швидше за все, є незаперечним обмеження для розвитку людського капіталу для фізичних осіб з низькими доходами (Torres C., 2012, с. 27).

У 2012 році в США було прийнято спеціальне законодавство щодо податкових кредитів – Американський акт щодо зменшення податків (American Taxpayer Relief Act of 2012) – дію якого продовжено до кінця 2017 року. Передбачено дві основні форми податкового кредитування: Американська податкова кредитна можливість (American Opportunity Tax Credit – АОТС) та кредит на освіту впродовж всього життя (Lifetime Learning Credit – LLC). Податковий кредит можуть отримати самі студенти або пов'язані з ними особи, які сплачують за його навчання (Education Credits, 2012).

АОТС являє собою податковий кредит на здобуття кваліфікованої вищої освіти, який можна от-

римати протягом 4-х перших років навчання. Максимальна сума податкового щорічного кредиту становить 2,5 тис. дол. США. Якщо сума податків, які здобувач освіти або його спонсор зобов'язані сплатити, після отримання податкового кредиту дорівнює нулю, повертається до 40% суми кредиту (але не більше 1 тис. дол. США). Існують певні обмеження щодо можливості отримання податкового кредиту: річні доходи особи, що платить за навчання, не мають становити суму більшу, ніж 90 тис. дол. або 180 тис. дол. у випадку спільного проживання одружених осіб. Якщо доходи становлять суму у межах 80-90 тис. дол. (відповідно, 160-180 тис. дол. у разі одруженої пари), можлива сума податкового кредиту зменшується; якщо менше 80 (160) тис. дол. – особа може звертатись у відповідні органи (Education Credits, 2012).

Податковий кредит на освіту впродовж життя (LLC) можна отримати особам, які залучені в процес здобуття освіти, причому, незалежно від рівня навчання та його форми. Це може бути підготовка на рівні бакалавра, магістра або професійна програма, курси підвищення професійної майстерності тощо. Не існує обмежень щодо кількості років навчання – щороку можна отримувати суму до 2 тис. дол. США в якості податкового кредиту (Education Credits, 2012).

Стосовно пільгового кредитування, то студентські позики частіше всього можна взяти під відносно низькі проценти: 5-10% (College savings plans network, 2011, с.4).

Іншим інструментом є так званий «план 529» (далі – План), який поєднує в собі елементи зменшення податкового навантаження та інвестиційний проект у майбутнє дітей. Назва плану походить від секції 529 «Кваліфіковані програми навчання» Національного кодексу доходів. Управління програмою здійснюють державні агентства та організації. Переваги Плану передусім пов'язані зі звільненням від сплати федерального податку та податку на доходи фізичних осіб, що стягується на рівні штату. Програми, які розробляються кожним штатом, мають свою специфіку та дають інші переваги для мешканців штату, зокрема зменшення податку, цільові гранти, гарантії тощо.

Передбачено два основні типи програм Плану. Перший варіант пропонують у 12 штатах та одній неприбутковій організації. Ці плани інколи називаються планами гарантованих заощаджень. Вони передбачають здійснення попередніх платежів «придбання» визначеної кількості років навчання – від одного до чотирьох – за задалегідь встановленою ставкою. Коли дитина досягає віку, який дозволяє їй відвідувати коледж, План починає відшкодування виплати потрібних сум. Виконання такого плану здійснюють штати або вищі навчальні заклади (College savings plans network, 2011).

Другий тип плану – плани заощаджень (Savings Plans) можуть адмініструвати лише органи шта-

ту. Доходи від коштів, розміщених на рахунках, визначаються відповідно до кон'юнктури ринку за принципом взаємних фондів фінансового ринку. Такий тип Плану пропонується 49-ма штатами (декілька штатів пропонують обидва типи Планів). Управління рахунком здійснюється з використанням різних інвестиційних інструментів, у тому числі депозитних сертифікатів і навіть досить ризикових опціонів. З наближенням дитини до віку вступу в коледж чи університет розміщення коштів стає більш консервативним.

Переваги Плану можна обчислити за простим розрахунком. Якщо взяти звичайний кредит на суму в 100 тис. дол. США на 10-річний період за річною ставкою 8%, в кінці строку особа сплатить 145 тис. дол. США. Використовуючи можливості 529 плану на аналогічних умовах, треба сплатити лише 65 тис. 593 дол. США (College savings plans network, 2011, с. 4).

Такі програми мають різні умови реалізації. В деяких штатах початковий платіж починається з 15 дол. США. Немає ніяких обмежень щодо розміру доходу особи. Що є дуже важливим, активи, що знаходяться на рахунку за планом 529, захищені від банкрутства. Однак, захист гарантується, якщо кошти знаходяться на рахунках понад 2 роки, у протилежному випадку гарантується повернення лише 5 тис. дол. Також кожна родина може отримати професійну допомогу фінансового радника, який розгляне усі можливості реалізації інвестиційної стратегії щодо інвестування в освіту (College savings plans network, 2011, с. 5).

Зазначимо також, що в США використовуються також такі інструменти, як зменшення суми виплат по проценту (loan interest deduction) та знижка на навчання та внески (tuition and fees deduction). Зазначимо, що програми є взаємовиключними (крім плану 529), тому кожний студент чи той, хто фактично оплачує навчання, має вибрати свій варіант державної допомоги в фінансуванні здобуття вищої освіти (Lanza A., 2016).

Насамкінець зазначимо, що законодавство щодо фінансування освіти в США буде незабаром переглядатись, як і сам Закон про вищу освіту. Це надасть можливість впровадити нові інструменти кредитування здобуття освіти, нові програми фінансування та переглянути розміри допомоги.

Висновки. Аналіз досвіду США показав, що всі зміни щодо державного сприяння здобуття вищої освіти здійснюються відповідно до чіткого плану дій, а саме:

- приймається спеціальне законодавство;
- застосовується широкий арсенал інструментів, вибір яких залишається за самим споживачем освітніх послуг;
- окреслюються спеціальні повноваження причетних інституцій або створюються спеціальні органи, які займаються адмініструванням програм;
- дозволяється широка диференціація умов реалізації програм в регіонах (штатах);

- відбувається поєднання професійного досвіду фінансових установ і освітніх закладів;
 - здійснюється постійний перегляд опцій реалізації програм, як правило, в сторону кращого задоволення інтересів і потреб здобувача освіти;
 - дотримується принцип прозорості та надання повної зрозумілої інформації.
- Саме такі підходи мають бути реалізовані в Україні при проведенні освітньої реформи та полегшення фінансового тягаря здобуття вищої освіти.

Література

1. Андриєнко В. М. Механізми кредитування освітніх послуг: монографія / В. М. Андриєнко, Т. В. Белопольська, Г. В. Пашенко; Донецький національний ун-т. – Донецьк: Юго-Восток, 2008. – 188 с.
2. Боголіб Т. Вдосконалення фінансового забезпечення вищої освіти / Т. Боголіб // Вісник ТДЕУ. – 2006. – № 3. – С. 76-87.
3. Колісніченко Н. Альтернативні джерела фінансування вищої освіти: досвід США / Н. Колісніченко // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2006. – № 1. – С. 320-326.
4. Огнев'юк В. О. Акме-особистість, акме-суспільство, акме-країна / В. О. Огнев'юк // Акмеологія – наука XXI століття: матер. IV Міжнародної науково-практичної конференції, 30 трав. 2014 р., м. Київ. / М-во освіти і науки України, Укр. Академ. Акмеол. Наук, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка; редкол.: В. О. Огнев'юк, В. М. Антонов, О. А. Дубасенюк та ін. – К.: Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. – С. 3-19.
5. College savings plans network: Research report. – May 2011. – 7 pp.
6. Education Credits: AOTC and LLC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.irs.gov/individuals/education-credits-aotc-llc>
7. Lanza A. New Legislation on Student Loans Under Review /Allesandra Lanza [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.usnews.com/education/blogs/student-loan-ranger/articles/2016-10-05/new-legislation-on-student-loans-under-review?int=higher-education-rec>.
8. Torres C. Taxes and Investment in Skills. OECD Taxation Working Papers / C.Torres. – Paris : OECD Publications, 2012. – № 13. – 85 pp. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1787/5k92sn0qv5mp-en>

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ФИНАНСОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ СОДЕЙСТВИЯ ПОЛУЧЕНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В США

Иваницкая Ольга, доктор наук по государственному управлению, профессор, профессор кафедры теории и практики управления, НТУУ «КПИ имени Игоря Сикорского», пр.-т Победы 37, 03056 г. Киев, Украина, oivanytska@rambler.ru

Редько Сергей, кандидат психологических наук, доцент, доцент кафедры управления, Киевский университет имени Бориса Гринченко, ул. Бульварно-Кудрявская, 18/2, 04053 г. Киев, Украина, s.redko@kubg.edu.ua

Панченко Алла, кандидат наук по государственному управлению, доцент, доцент кафедры управления, Киевский университет имени Бориса Гринченко, ул. Бульварно-Кудрявская, 18/2, 04053 г. Киев, Украина, a.panchenko@kubg.edu.ua

В статье проанализирован опыт США в вопросах применения различных финансовых инструментов облегчения доступа к получению высшего образования. Определено, что основным инструментом является предоставление налогового кредита. Очерчены основные подходы к государственному содействию получения высшего образования, а именно: принимается специальное законодательство и определяются специальные институции; применяется широкий арсенал инструментов и их опций; позволена широкая дифференциация условий реализации программ в штатах; происходит сочетание профессионального опыта финансовых учреждений и образовательных заведений; осуществляется постоянный пересмотр режима реализации программ, как правило, в сторону лучшего удовлетворения интересов и потребностей добывчика образования. Отмечена необходимость соблюдения таких принципов в Украине.

Ключевые слова: государственные механизмы облегчения доступа к получению высшего образования; гранты на обучение; налоговый кредит на обучение; опыт США облегчения доступа к высшему образованию; финансирование образования.

THE STATE FINANCIAL MECHANISMS OF HIGHER EDUCATION OBTAINING FACILITATION OF THE USA

Ivanitska Olga, Doctor of Public Administration, Professor of theory and practice of management, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute», avenue of Victory, 37, 03056 Kyiv, Ukraine, oivanytska@rambler.ru

Red'ko Serhiy, PhD of psychological sciences, Assistant professor of management department, Borys Grinchenko Kyiv University, st. Bulvarno-Kudryavska, 18/2, 04053 Kyiv, Ukraine, s.redko@kubg.edu.ua

Panchenko Alla, PhD of Public Administration, Assistant professor of management department, Borys Grinchenko Kyiv University, st. Bulvarno-Kudryavska, 18/2, 04053 Kyiv, Ukraine, a.panchenko@kubg.edu.ua

In the article experience of the USA is analysed in regards of different financial instruments application to facilitate the access to obtain higher education. Certainly, that the extension of tax credit is selected as a basic instrument. The basics are outlined near the state assistance to obtain the higher education, namely: the special legislation is accepted and the special institutes are determined; the wide arsenal of instruments and their options is used; wide differentiation of terms of programs realization is allowed in the states; there is combination of work experience of financial institutions and educational establishments; the permanent revision of the mode of realization of the programs comes true, as a rule, to get the best satisfaction of interests and necessities of consumer of educational services. It is determined the models of providing financial facilitated access to education in the developed countries of North America and Europe (the use of state credit facility assist in funding higher education; state guarantees for loans when the state is the guarantor of the loan and / or interest payments; providing state tax credits; grants training; initiating programs funded with state guarantee compensation in case of bankruptcy of a financial institution). The necessity of observance of such principles for Ukraine was underlined: to adopt specific legislation; to outline the special powers involved institutions; to permit broad differentiation conditions the implementation of programs in the regions; to combine of professional experience in financial institutions and educational institutions; to provide constant viewing options implementation of programs; to respect the principle of transparency and providing full information understandable.

Keywords: *experience of the USA of facilitation of access to higher education; financing of education; grants on education; state mechanisms of facilitation of access to higher education obtaining; tax credit on tuition.*

Стаття надійшла до редакції 19.09.2016

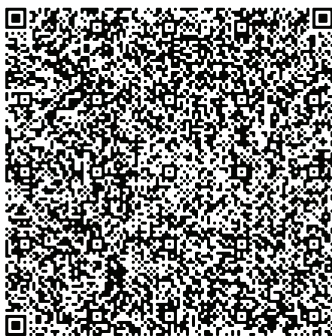
Прийнято до друку 27.10.2016

УДК 378

Natalia Mospan

ORCID iD 0000-0001-8610-7965

PhD, Assistant Professor of English Philology and Translation Department,
Borys Grinchenko Kyiv University,
Timoshenko Ave, 13-b, 04212 Kyiv, Ukraine
n.mospan@kubg.edu.ua

LEGAL REGULATION OF HIGHER EDUCATION AND LABOUR MARKET IN THE EU MEMBER STATES

The article presents the study of laws on higher education and the labour market in the EU countries: the Republic of Slovenia, the Check republic, the Republic of Poland, the Republic of Croatia, the Republic of Serbia. The system of legal acts adopted by the EU institutions sets the direction for gradual harmonization of national educational systems of the member states with internal market. The legal acts show the EU attempt to form a supranational unified policy of students' training in accordance with labour market demands, which is regulated primarily by supranational and national legislation.

Keywords: *higher education; labour market; legal acts; member states; the EU.*

Introduction. European integration strategy of European policy of cooperation between higher of Ukraine provides the study of legal principles education and labour market to adapt Ukrainian